

*ISSN 1392-1681***POLITINĖS NUOSTATOS IR RINKIMAI
LIETUVOJE***RASA ALIŠAUSKIENĖ*

Straipsnyje pateikiama empirinė medžiaga, apibendrinanti sociologinius tyrimus atliktus 1999 metais "Baltijos tyrimų" laboratorijoje. Jų metu buvo tiriama rinkėjų motyvacija, labiausiai jiems rūpimais klausimais, reikalavimai keliama kandidatams į Savivaldybių tarybas.

Autorė konstatuoja, jog kyla pasitikėjimas demokratijos lygiu, kintapožiūris į ekonomiką ir bendrą situaciją šalyje. Tačiau svarbiausiomis problemomis išlieka žemas pragyvenimo lygis, nedarbas, nusikalstamumas.

Veiksniai, darantys įtaką politikų vertinimui

Visuomenės nuomonės tyrimų, kuriuos Baltijos tyrimai atliko 1990-2000 metais bei socio-ekonominio konteksto analizė leidžia apibūdinti keletą esminių veiksnių, darančių įtaką Lietuvos politikų populiarumui.

Rasa Ališauskienė – Vilniaus universiteto Sociologinių tyrimų laboratorijos vedėja, socialinių mokslų daktarė (Didlaukio 47 - 407, Vilnius 2057).

© Rasa Ališauskienė, 2000

Straipsnis įteiktas redakcijai 2000 m. sausio 20 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2000 m. gegužės 15 d.

1. Politikų vertinimai

1.1. Informuotumo lygis

Per pastaruosius 10 metų politikų, kuriuos atpažintų dauguma Lietuvos gyventojų, sąrašas beveik nekito. Populiariausių politikų sąrašą taip pat nebuvo labai didelių pokyčių.

Populiariausių politikų grupę sudaro du pogrupiai :

a) sąjūdžio aktyvistai. Tai žmonės, kuriems net ir pasitraukus iš aktyvios politikos, vis dar veikia pirmųjų Atgimimo metų laikotarpiu jų sukauptas "politinis kapitalas";

b) politikai, ištraukę į aktyvią veiklą vėliau, bet nuolat minimi žiniasklaidoje (A. Paulauskas, R. Paksas).

1.2. Pareigos

Lietuvos gyventojai yra geriau informuoti ir labiau pasitiki tais politikais, kurie užima aukštesnes pareigas. Žiniasklaidos dėmesys tokiems politikams vaidina svarbų vaidmenį, rinkėjams susidarant apie juos nuomonę. Pastarųjų 10 metų patirtis parodė, kad galima kalbėti apie vieną dėsningumą: politikai, paskirti ar išrinkti į aukštas pareigas (Ministro Pirmininko, ministro, partijos lyderio ir pan.), savo karjeros šiose pareigose pradžioje įgyja didesnę gyventojų pasitikėjimą, taip pat daugiau žmonių susidaro vienokią ar kitokią nuomonę apie juos. Toks pasitikėjimo didėjimas stebimas apie pusę metų (pvz., ekspremjerai A. Abišala, B. Lubys, A. Šleževičius). Po pusmečio pasitikėjimas dažniausiai sumažėja. Išimtis – du Lietuvos Respublikos Prezidentai: A. Brazauskas ir V. Adamkus. Pasitikėjimo jais lygis išliko stabilus.

Politikui atsistatydinus ar praradus pareigas, žmonių, galinčių jį įvertinti, dalis sumažėja. Vertinimai tampa labiau neutralūs. Šiuo atveju pasitikėjimo lygis labai priklauso nuo priežasčių, lėmusių pareigų netekimą, bei kritikos žiniasklaidoje. Jei pareigas prarado tuo metu valdančios partijos narys, dažniausiai jo vertinimai blogėja. Jei tai buvo opozicijos narys, o dar ir kritikuojamas valdančiosios partijos atstovų, jo vertinimai gerėja. Išimtis – Prezidentas A. Brazauskas, kurio vertinimai, pareiškus apie atsisakymą kelti savo kandidatūrą antrai kadencijai, tapo geresni.

1.3. Asmenybės bruožai

Asmenybės patrauklumas, sugebėjimas bendrauti, išvaizda, „artumas“ paprastam žmogui ir kitos asmeninės savybės, sukeliančios teigiamų emocijų, Lietuvos rinkėjams daro didelį poveikį.

2. Partijos

Gyventojų akyse partijos tebelieka „neišvengiamu blogiu“. Du iš trijų rinkėjų sutinka, kad politinės partijos, nors dažnai ir neefektyvios bei nepateisinančios rinkėjų lūkesčių, yra būtinas demokratinės santvarkos elementas.

Pastarųjų dviejų Seimo rinkimų patirtis parodė, kad kas ketvirtas rinkėjas, už kurią partiją balsuos nusprendė paskutiniu momentu - paskutinėmis dienomis arba atėjęs balsuoti. Tiek 1992, tiek 1996 metais didžioji neapsisprendusiųjų dalis balsavo už pirmavusias partijas.

Per pastaruosius 10 metų Lietuvos politinių partijų populiarumą lėmė tokie veiksniai:

2.1. Partijų kilmė

Dalis aktyvių politinių partijų pradėjo savo veiklą veikiamos Sąjūdžio. Rinkėjų akyse jos siejamos su pirmųjų Atgimimo metų patirtimi. Naujoms partijoms daug sunkiau rasti savo „nišą“, nes aktyvus domėjimasis politika per pastaruosius metus labai sumažėjo. Išimtį sudaro „Naujoji Sąjunga/ Socialliberalai“, sukurta ir vadovaujama A.Paulausko.

2.2. Stiprūs, populiarūs lyderiai

Daugumą įvairių partijų šalininkų visų pirma patraukia žinomi lyderiai (Konservatorių partija, Centro sąjunga, Moterų partija, Naujoji sąjunga, Liberalų sąjunga, Socialdemokratai).

Tarp daugiau nei 30 Lietuvoje registruotų partijų tik 2 (iki 1999 metų rudens tokios buvo 3) pirmiausia traukė šalininkus savo ideologija / vardu, o ne lyderio asmenybe. Tai Lenkų Rinkimų Akcija, remiama tautiniu pagrindu, ir LKDP. Pastaroji prarado dalį šalininkų būtent dėl to, kad neturi žinomo, populiarus lyderio. Iki 1999 m. pabaigos Liberalų sąjunga savo šalininkus visų pirma traukė savo ideologija, tačiau

R. Paksui tapus partijos lyderiu, jo autoritetas patraukė daugiau šalininkų, negu partijos ideologija.

2.3. Įvaizdis / ideologija

Apie 20 % elektorato pastarąjį dešimtmetį lieka ištikimi pasirinktai partijai. Abiejų rinkimų į Seimą metu jie balsavo už tą pačią partiją. Jų nuostatos ir vertybės yra artimi įsivaizduojamai palaikomos partijos ideologijai (nebūtinai partijos programai).

2.4. Partijos ir valdžia

Tarprinkiminiu laikotarpiu partijos, nesančios valdžioje, patraukia daugiau šalininkų, negu valdančiosios. Bet kurią valdančią partiją gyventojai laiko atsakinga už konkrečią politinę ir socio-ekonominę padėtį šalyje. 1990-91 metais gyventojai daugiausiai dėmesio skyrė politiniams klausimams, todėl Sąjūdžio atstovai, būdami valdžioje Lietuvoje, tuo pat metu buvo opozicijoje TSRS atžvilgiu. Dauguma Lietuvos gyventojų palaikė Sąjūdžio atstovų politinę poziciją, atitikusią rinkėjų lūkesčius.

1991 metų rudenį, po žlugusio perversmo Maskvoje ir tarptautinio Lietuvos pripažinimo, gyventojų prioritetai pakito. Svarbiausiais klausimais tapo vidaus socialinės ir ekonominės problemos. Vidaus politika, visų pirma socialinė politika ir jos padariniai, tiesiogiai veikiantys kasdieninį gyvenimą, tapo svarbiausiu kriterijum, vertinant valdančiųjų partijų veiklą.

Tokie visuomenės nuotaikos pokyčiai gali padėti paaiškinti Seimo rinkimų 1992 ir 1996 metais rezultatus, kai valdžiusios partijos pralaimėjo.

3. Politikų ir partijų reitingai

Politinių partijų reitingai labiau priklauso nuo jų lyderių populiarumo, nei lyderių populiarumas nuo partijos reitingo. Politinio proceso personifikacija tebelieka labai stipri. Dauguma rinkėjų mano, kad asmenybė politikoje yra svarbesnė, nei partija ar jos programa bei ideologija.

Ideologija ir programa daro didelę įtaką apsisprendžiant tik aktyviausiai ir labiausiai išsilavinusiai rinkėjų daliai (jie sudaro apie 10 % rinkėjų).

Kai kurie 1992 – 2000 metų tyrimų rezultatai

4. Socialinių pokyčių ir dabartinės situacijos vertinimas

4.1. Šalies vystymosi krypties vertinimas

Bendrą gyventojų nuotaiką nusako atsakymai į klausimą, ar šalis vystosi teisinga kryptimi, ar ne. Šiuos vertinimus labai veikia bendra ekonominė padėtis šalyje. Priklausomai nuo ekonominės padėties, šie vertinimai smarkiai kinta:

1 lentelė. Reikalai Lietuvoje krypsta (15-75 metų gyventojai)

	93	94	95	96	97	98	99	00
Į gerąją pusę	27	31	18	13	25	45	40	9
Į blogąją pusę	58	65	80	85	69	52	58	90
Neturi nuomonės	15	4	2	2	6	3	2	1

Šiuo metu devyni iš dešimties Lietuvos gyventojų mano, kad situacija Lietuvoje blogėja ir tik vienas iš dešimties pastebi pagerėjimą. Šie vertinimai labai priklauso nuo individo politinių pažiūrų – dešiniųjų partijų šalininkai dažniau nei kairiųjų ar centro pastebi pagerėjimą. Kai valdė kairiosios partijos, vertinimai buvo priešingi: kairiųjų pažiūrų rinkėjai matė pagerėjimą, dešiniųjų – blogėjimą.

2 lentelė. Reikalai Lietuvoje krypsta (skirtingų pažiūrų gyventojų atsakymai, %), 1999 m. sausis

	Politinės pažiūros			
	Kairieji	Centristai	Dešinieji	Ncapsisprendę
Į gerąją pusę	34	35	54	38
Į blogąją pusę	64	62	46	59
Neturi nuomonės	2	3	0	3

Moterys yra didesnės pesimistės, nei vyrai:

3 lentelė. Reikalai Lietuvoje krypta (%)

	Vyrai					Moterys					Visi				
	92	96	97	99	00	92	96	97	99	00	92	96	97	99	00
I gerąją pusę	20	17	29	42	12	19	9	22	37	6	19	13	25	40	9
I blogąją pusę	64	81	66	55	88	60	89	72	61	92	62	85	69	58	90
Neturi nuomonės	16	2	6	3	0	21	2	6	2	2	19	2	6	2	1

4.2. Pasitenkinimas demokratijos raida

Dauguma Lietuvos gyventojų tebėra nepatenkinti tuo, kaip Lietuvoje plėtojama demokratija. Tačiau svarbu pastebėti, kad šiuo požiūriu vertinimai pagerėjo. 1996 metais 25% Lietuvos gyventojų buvo patenkinti demokratijos raida, 1997 m. - 35%, 1998 m. - 45%, 1999 m. - 38%, 2000 m. - 29%. Palyginimui — 1996m. 73% buvo nepatenkinti, 1997 m. - 64%, 1998 m. - 53%, 1999 m. - 61%, o 2000 m. - 70%.

Kuo vyresni gyventojai, tuo daugiau tarp jų nepatenkintų demokratijos raida. Kaimo ir miesto gyventojų nuomonės šiuo požiūriu nesisiria.

4 lentelė. Ar jūs visiškai patenkintas, greičiau patenkintas, greičiau nepatenkintas ar visiškai nepatenkintas tuo, kaip Lietuvoje plėtojama demokratija ?(%)

	Visi gyventojai					
	92	96	97	98	99	00
Visiškai patenkintas	2	1	2	29	2	1
Greičiau patenkintas	36	25	33	43	36	28
Greičiau nepatenkintas	45	55	50	45	50	56
Visiškai nepatenkintas	8	18	14	9	10	14
Neturi nuomonės	9	1	1	1	2	1

4.3. Požiūris į rinkos ekonomiką ir ekonominę situaciją Lietuvoje

Po 10 reformų metų, nepaisant ekonominių sunkumų, Lietuvos gyventojai išlieka rinkos ekonomikos šalininkai: 1999 metų rudenį 58% Lietuvos gyventojų palaikė rinkos ekonomikos kūrimą, o 35% buvo prieš.

Tarp vyrų yra daugiau rinkos ekonomikos šalininkų (63%) nei tarp moterų (53%).

Požiūris į rinkos ekonomiką labai priklauso nuo žmogaus amžiaus: kuo jaunesni žmonės, tuo daugiau tarp jų rinkos ekonomikos šalininkų. Tarp jaunesnių nei 40 metų Lietuvos gyventojų 8 iš 10 pritaria rinkos ekonomikos kūrimui. Tarp 40-60 metų gyventojų tokių yra šeši iš dešimties, o tarp vyresnių nei 60 metų – keturi iš dešimties.

Kita vertus, požiūris į rinkos ekonomiką labai priklauso nuo to, kaip žmogui sekasi gyventi rinkos ekonomikos sąlygomis. Tarp turtingesnių Lietuvos gyventojų absoliuti dauguma palaiko rinkos ekonomikos kūrimą, tuo tarpu neturtingi gyventojai dažniau jos atžvilgiu yra skeptiški.

4.4. Svarbiausios šalies problemos

5 lentelė. Lietuvos gyventojai svarbiausiomis problemomis laikė šiuos dalykus (%):

	2000	1997	1996
Nedarbas	68	43	34
Gyvenimo lygio smukimas	49	45	32
Makroekonomikos problemos	26	8	10
Nusikalstamumo kontrolė	24	25	22
Dideli komunaliniai mokesčiai	15	5	3
Korupcija	14	7	5
Žemės valdžios kompetencija	11	-	-
Žemės ūkio reforma	8	3	6
Švietimas	8	-	-
Socialinės garantijos	4	4	4
Privatizavimo klausimai	3	-	-
Sveikatos apsaugos problemos	2	3	-

Taigi svarbiausiomis Lietuvos gyventojai laikė socialines problemas. Per pastaruosius metus nedarbo klausimai ir baimė prarasti darbą tapo dar aktualesni.

4.5. Interesas politikai. Politinis aktyvumas

Per pastaruosius 10 metų domėjimasis politika Lietuvoje sumažėjo. Jis šiek tiek padidėja tik prieš rinkimus.

1999 metais tik 6% suaugusių Lietuvos gyventojų sakė, kad labai domisi politika. Tai dažniau vyrai, vyresni nei 50 metų žmonės, miestų gyventojai. Tai dažniausiai aukštąjį išsimokslinimą igiję žmonės.

1992 metais 19% Lietuvos gyventojų labai domėjosi politika. Ypač sumažėjo moterų interesas politikai.

1999 metais 39% gyventojų teigė, kad domisi politika tik tada, kai įvyksta kas nors svarbaus. Šią grupę taip pat dažniau sudaro vyrai, tačiau tokio pobūdžio interesas yra būdingas visoms socialinėms grupėms. 1992 metais į šią grupę įėjo 32%, 1996 metais - 19%, 1997 metais - 27% gyventojų.

1999 metais 43% Lietuvos gyventojų sakė, kad jie tik retkarčiais pasidomi politika. Šią grupę dažniau sudaro 20-40 metų žmonės. 1997 metais į šią grupę įėjo 45%, 1996 - 45%, o 1992 metais - 40% Lietuvos gyventojų.

1999 metais visai nesidomėjo politika 10% (1997 - 18%, 1996 - 27%, 1992 - 9%) Lietuvos gyventojų. Tai dažniau moterys, jaunesni nei 20 metų žmonės.

6 lentelė. Ar jūs domitės politika ? (%)

	Visi			
	1992	1996	1997	1999
Labai domisi	19	9	10	6
Domisi, kai įvyksta kas nors svarbaus	32	19	27	39
Retkarčiais pasidomi	40	45	45	43
Visiškai nesidomi	9	27	18	10

Nesidominčių politika žmonių skaičius tarp 1992 ir 1996 metų padidėjo tris kartus (1992 - 9%, 1996 - 27%). Tačiau prieš Prezidento

rinkimus 1997 m. susidomėjimas politika vėl išaugo, o prieš 2000 m. visiškai nesidominčių politika dalis sumažėjo iki 1992 metų lygio.

Tyrimų duomenys rodo, kad politiškai aktyvūs gyventojai dažniau dalyvauja įvairiose politinėse akcijose, organizacijose, tuo tarpu pasyvūs gyventojai nesirenka nė vienos politinės veiklos rūšies.

7 lentelė. Ar jūs esate dalyvavęs tokioje veikloje/daręs šiuos dalykus? (%)

	Vyrų		Moterys		Visi	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Aktyviai įsitraukėte į partijų ar politinių judėjimų organizacinę veiklą	6	2	7	2	6	2
Rašėte į spaudą, kalbėjote mitinguose, susirinkimuose	2	1	2	1	2	1
Dalyvavote organizuojant rinkimų kampaniją	6	3	8	3	7	3
Dalyvavote demonstracijose	19	3	21	4	20	4
Dalyvavote streikuose	4	1	2	1	3	1
Pasirašinėjote peticijas, paraiškimas	19	3	20	3	20	3
Pasyviai domėjotės politika: žiūrėjote TV laidas, skaitėte straipsnius	67	58	65	46	66	52
Jokios politinės veiklos	22	39	28	51	26	46

7 lentelės tęsinys. Įvairaus amžiaus gyventojai

	18-19		20-29		30-39		40-49		50-59		60+	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Aktyviai įsitraukę į partijų ar politinių judėjimų organizacinę veiklą	2	-	4	1	8	1	8	6	8	2	6	3
Rašę į spaudą, kalbėjote mitinguose, susirinkimuose	1	-	1	-	1	1	1	4	3	1	4	1
Dalyvavote organizuojant rinkimų kampaniją	4	-	4	2	8	2	10	6	10	5	7	2
Dalyvavote demonstracijose	23	2	19	3	21	3	24	2	27	5	13	6
Dalyvavote streikuose	2	-	5	1	2	1	3	-	3	1	2	-
Pasirašinėjote peticijas, pareiškimus	16	-	20	2	23	3	21	5	24	45	15	2
Pasyviai domėjotės politika: žiūrėjote TV laidas, skaitėte straipsnius	60	26	60	34	73	26	76	57	68	65	61	57
Jokios politinės veiklos	26	72	31	64	21	43	17	39	22	29	33	41

Bendrą gyventojų nuotaiką nusako ir jų ketinimai atvirai reikšti savo politines pažiūras. Per ketverius metus tarp abiejų Seimo rinkimų šie ketinimai beveik nepakito.

8 lentelė. Ar jūsų nuomone, Lietuvos gyventojai yra linkę atvirai reikšti savo politines pažiūras ? Ar jūs manote, kad niekas Lietuvoje nebijo pareikšti savo nuomonės, tik kai kurie žmonės bijo, dauguma žmonių bijo ar beveik visi bijo ? (%)

	1996	1992
Niekas nebijo	26	25
Tik kai kurie bijo	45	43
Dauguma bijo	25	27
Beveik visi bijo	3	2
Neturi nuomonės	1	3

Tik vyresni nei 60 metų gyventojai per ketverius metus šiuo požiūriu tapo didesni pesimistai.

Intereso politikai sumažėjimą iliustruoja ir tas faktas, kad 1992 metais daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų žinojo, kas jiems atstovauja Seime (55%). 1996 metais tik 25% gyventojų galėjo pasakyti savo deputato pavardę.

9 lentelė. Ar jūs žinote jūsų apygardai atstovaujančio Seimo nario pavardę?

	Vyrai		Moterys		Visi	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Taip	58	27	53	24	55	25
Ne	42	73	47	76	45	75

	Gyventojų amžius											
	18-19		20-29		30-39		40-49		50-59		60 +	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Taip	50	8	47	21	55	20	58	35	63	37	58	22
Ne	50	92	53	79	45	80	42	65	57	63	42	78

1992 metais 18% rinkėjų ketino balsuoti už tą patį Seimo narį, o 1996 metais tokių tebuvo likę 7%.

10 lentelė. Ar per ateinančius rinkimus jūs ketinate balsuoti už tą Seimo narį, kuris jūsų apygardai atstovauja Seime dabar ?

	Vyrai		Moterys		Visi	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Taip	17	8	19	5	18	7
Ne	43	37	35	34	39	35
Nežino	40	55	46	61	43	58

	Gyventojų amžius											
	18-19		20-29		30-39		40-49		50-59		60 +	
	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996	1992	1996
Taip	18	3	17	6	15	3	20	8	20	16	18	5
Ne	40	22	32	31	42	31	42	48	42	34	39	37
Nežino	42	75	51	63	43	66	38	44	38	50	43	58

4.6. Politinė saviidentifikacija

Nuo 1992-ųjų Lietuvos gyventojai nepatiria didesnių sunkumų, apibūdindami savo politines pažiūras. Kaip ir kitose Europos šalyse, savo pažiūrų klasikinėje kairės-dešinės skalėje negali apibūdinti apie trečdalis gyventojų.

2000 metų balandžio mėnesį, po savivaldybių tarybų rinkimų, Lietuvos gyventojai taip apibūdino savo politines pažiūras:

11 lentelė. Politinė saviidentifikacija %

	%
Kairiosios	17
Centro	31
Dešinėsios	14
Nežino	37

Vienas iš svarbiausių veiksnių, paaiškinančių didėjančią socialinių problemų svarbą Lietuvos gyventojams, yra auganti socialinė diferenciacija. Per pastaruosius dvylika metų socialinės diferenciacijos indeksas, apibūdinantis atstumą tarp pasiturinčių ir neturtingų, išaugo beveik tris kartus.

12 lentelė. Socialinės diferenciacijos dinamika (skirtumas tarp vidutinių pajamų: kiek kartų skiriasi 10% neturtingiausių ir 10% turtingiausių gyventojų vidutinės pajamos)

Metai	Kartai
1988	4,3
1989	4,3
1990	4,9
1991	5,8
1992	11,5
1993	10,7
1994	12,1
1995	12,7
1996	8,5
1997	7,7
1998	9,6
1999	10,4

5. Rinkėjų ketinimai

5.1. Prezidento rinkimai 1997

1997 metų rugpjūčio mėnesį 74% rinkėjų ketino balsuoti Prezidento rinkimuose, 6% sakė nebalsuosią, o 20% buvo neapsisprendę.

Daugiausia neketinusių balsuoti buvo tarp jaunesnių nei 20 metų rinkėjų. Aktyviausi buvo vyresni nei 60 metų žmonės.

13 lentelė. Ketinimai balsuoti prezidento rinkimuose 1997 m. gruodžio mėnesį (%)

	Vyrai	Moterys	18-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60 +	Kaimas	Miestai	Didmiesčiai	Visi
Ketino balsuoti	75	74	55	70	72	70	84	80	69	69	81	74
Ketino nebalsuoti	6	5	10	5	7	4	5	6	8	7	4	6
Neapsisprendę	19	21	35	25	21	26	12	13	23	24	15	20

14 lentelė. Neketinę balsuoti dažniausia nurodė tokias priežastis (%)

Netiki, kad naujas Prezidentas bus geresnis	59
Viskuo nusivylė	10
Nežino kandidatų ir jų programų	7
Bus išvykę iš Lietuvos	6
Nėra patinkančių kandidatų	5

15 lentelė. Neapsisprendusieji nurodė tokias priežastis (%)

Viskuo nusivylė	11
Spręs vėliau	6
Nėra vertų kandidatų	6
Netiki, kad naujas Prezidentas bus geresnis	3
Nežino kandidatų ir jų programų	24

5.2. Savivaldybių rinkimai 2000

2000 m. kovo mėnesį įvykusiųose savivaldybių tarybų rinkimuose Lietuvos rinkėjai buvo daug aktyvesni, palyginus su ankstesniais savivaldos rinkimais. Padidėjusį rinkėjų aktyvumą lėmė visų pirma rinkėjų nepasitenkinimas valdžios politika ir aktyvi naujų politinių partijų kampanija.

Dalis komentatorių šių rinkimų rezultatus interpretavo kaip kairiųjų politinių jėgų pergalę ir dešiniųjų pralaimėjimą. Analizuojant balsų, kurios partijos gavo per šiuos rinkimus, skaičių, matome, kad politinių simpatijų pobūdis iš esmės nepakito: partijos, save laikančios dešinio-siomis (ir taip pat vertinamos rinkėjų) surinko daugiau nei trečdalį rinkimuose dalyvavusių rinkėjų balsų:

16 lentelė. Skirtingų kryptių partijų surinktų balsų dalis, 2000 m. savivaldos rinkimai (suskaiciuoti pagal oficialius rinkimų rezultatus)

	%
Kairiosios	31
Centro	27
Dešinėsios	34
Kitos	8

Dvi naujai įsiveržusios į politinę areną partijos - Naujoji sąjunga / socialliberalai (kairiojo centro orientacija) ir reformuota Liberalų sąjunga (dešiniojo centro orientacija) surinko atitinkamai 16% ir 13% rinkėjų balsų. Už šias partijas balsavę rinkėjai perėjo iš buvusių LDDP ir Socialdemokratų šalininkų kairėje bei Konservatorių partijos ir LKDP dešinėje politinio spektro dalyje. Savivaldos rinkimai parodė, kad iš esmės politinių simpatijų centras iš klasikinės dešinės ir klasikinės kairės pasislinko link centro. Apibūdindami savo politines pažiūras, Lietuvos gyventojai dažniausiai renkasi centrą, tačiau iki 2000 metų rinkimų tik Centro sąjunga buvo laikoma centristine politine jėga. 2000 metais Naujoji sąjunga ir Liberalų sąjunga pagal rinkėjų vertinimus priartėjo prie centristinių pozicijų atitinkamai iš kairės ir iš dešinės.

Lietuvos gyventojų apklausa, atlikta 2000 m. kovo 20-29 d., iš karto po rinkimų, leido įvertinti įvairių socialinių grupių preferencijas.

17 lentelė. Už kurią partiją jūs balsavote rinkimuose į savivaldybių tarybas 2000 m. kovo 19 d. ? (visų rinkėjų proc.)

	Vyrai	Moterys	18-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60+
Lietuvos Liberalų sąjunga	10,6	9,1	16	15,6	11,2	9	4,9	5,5
Lietuvos Vals ticėių partija	9,3	5,9	0	2,7	5,5	8,2	13,3	11,1
Naujoji Sąjunga/socialliberalai	9,1	12,6	17,6	10	12,8	13,2	11,8	6,8
Centro sąjunga	6	8,5	12,8	10,3	10,2	6,5	2,5	4,8
LDDP	5,4	2,9	0	2,6	4,2	5,2	5	4,7
TS/LK	5	3,3	0	2,7	1,9	3,7	4,6	8,2
LSDP	3,9	5,7	0	7,2	7,8	4,3	2,4	3,1
LLS	2,6	1,9	0	0,5	1,7	6,8	1,8	1,6
LLRA	2,1	3,6	0	0,9	0,7	5,4	5,1	4,4
Lietuvos Nacionaldemokratų partija	1,7	0	0	0,7	0	3,8	0	0
KDS	1,3	2,9	0	1,1	1,9	1,9	0,9	5,1
LKDP	1,2	7,8	0	1,4	1,9	1,3	18	4,7
Politkalinių ir tremtinių sąjunga	1,1	1,2	0	0	0	0,2	2,6	3,3
LLL	0,9	0,2	0	0	0,8	0,4	0	1,1
LDP	0,8	0,1	0	0	0	0	1,7	0,6
Rusų sąjunga	0,6	0,5	0	0	0,7	2,1	0	0,4
Tautininkų sąjunga	0,5	1,1	3,6	0	0,5	0,4	0,5	2
Jaunoji Lietuva	0,4	0,2	0	0,9	0,4	0	0	0
Socialdemokratija 2000	0,3	0,7	0	0,7	0,8	0	0	1
ND/Motėrų partija	0,1	1,2	4,6	0,2	1,2	0,7	0,3	0,2
Liaudies partija	0,1	0	0	0	0	0	0	0,1
Ūkio partija	0	0,4	0	0,9	0	0	0	0
TLP	0	0,1	0	0	0	0	0,4	0
Jokia	29,9	25,3	41,2	31	29,1	22,3	20,1	25,3
Neatsakė	6,9	4,8	2,2	7,6	6,7	4,4	3,9	6

17 lentelės tęsinys. Šeimos mėnesio pajamos

	Iki 500	501-800	801-1200	1201 +	Kaimas	Micstas	Didmicstis
Lietuvos Libe- ralų sąjunga	7,8	8,3	9,3	17,3	5	6,6	15,1
Naujoji Sąjun- ga/socialli- beralai	13,4	9,1	9,6	10,8	12,7	10,8	9,9
LKDPP	2,4	15,1	2,9	0	0,6	2,7	9
Lietuvos Centro sąjunga	4,5	5,2	9,1	9,3	5,7	11,7	6,3
LSDP	3,1	6,4	6,4	6,5	3,4	4,3	6,3
Lietuvos Vals- ticėjų partija	11,4	7,3	3,1	3	14,1	11	6
TS/LK	4	5,6	4,7	3,3	4	3,8	4,3
LLS	4,1	0,9	3	1,2	2,2	0	3,4
LDDP	3,3	4,7	5,2	3,7	4,3	5,2	3,3
Lietuvos Nacio- naldemokratų partija	2,4	0	0,8	0	0	0	1,8
Rusų sąjunga	0,6	0,2	0,5	0,7	0	0	1,3
Socialdemo- kratija 2000	0,7	1,1	0,5	0	0,2	0	1
LLL	0,4	0,4	0,2	0,8	0,1	0	1
KDS	3,4	2,3	1,4	2,3	2,6	4,2	0,8
ND/Motėrų partija	0	0,1	1,1	0,7	0,2	1,3	0,8
LLRA	2,6	2,8	4,5	0,5	7,4	0,8	0,7
Jaunoji Lietuva	0,3	0	0	0	0	0	0,7
Politikaliųjų ir tremtinių sąjunga	1,6	1,3	0,3	1,9	1,5	1,9	0,5
Ūkio partija	0	0,9	0	0	0	0	0,5
Tautininkų sąjunga	1,2	0,7	1	0,8	1	1,6	0,3
LDP	0,3	1,3	0	0	0	1,3	0,2
TLP	0	0	0	0,4	0	0	0,2
Lietuvos Liau- dies partija	0	0	0	0,2	0	0	0,1
Jokia	25,7	24,6	31,2	30,3	30,6	26,2	25,6
Neatsakė	6,7	1,1	5,3	6,5	4,4	6,7	6,2

Kaip pakito rinkėjų simpatijos šiuo metu Seime atstovaujamoms partijoms per pastaruosius ketverius metus, matome iš 2000 m. pradžioje atlikto tyrimo rezultatų. Rinkėjai nurodė, už kurią partiją balsavo per 1996 m. Seimo rinkimus ir už kurios partijos sąrašą balsuotų dabar. 17 lentelėje pateikiamos 1996 m. į Seimą patekusių partijų buvusių šalininkų dabartinės orientacijos.

18 lentelė. Už kurią partiją jūs balsuotumėte, jei rinkimai į Seimą vyktų rytoj ?

A. Lietuviai

Balsavo 1996 m.	Balsuotų dabar	Proc.
	CS	50
	LKDP	1
	KDS	2
	LLP	27
CS	NS/socialliberalai	3
	SDP	1
	Kita	3
	Jokia	6
	Nežino	7
	CS	15
	LLP	10
	LDDP	2
LSDP	ND/Motėrų partija	1
	SDP	56
	Kita	2
	Jokia	2
	Nežino	12
	CS	4
	LLP	17
	LDDP	25
LDDP	ND/Motėrų partija	3
	NS/socialliberalai	6
	LLS	5
	SDP	3
	Kita	8
	Jokia	9
	Nežino	20

17 lentelės tęsinys (lietuviai)

	CS	5
	LDP	2
	LKDP	3
	Tėvynės sąjunga	18
	LLP	16
	LDDP	1
	ND/Motėrų partija	2
Tėvynės sąjunga	NS/socialliberalai	2
	LLS	2
	LLL	2
	SDP	4
	Kita	3
	Jokia	13
	Nežino	27
	CS	4
	LDP	2
	LKDP	1
	LLP	15
1996 m. ne balsavo	LDDP	2
	ND/Motėrų partija	1
	NS/socialliberalai	9
	LLS	1
	Kita	4
	Jokia	36
	Nežino	26

17 lentelės tęsinys

(Rusai)

Balsavo 1996 m.	Balsuotų dabar	Proc.
	CS	78
CS	LLP	15
	ND/Motcrų partija	8
LSDP	LSDP	88
	Nežino	12
	LDDP	55
LDDP	LSDP	8
	Kita	7
	Jokia	7
	Nežino	23
Nebalsavo	LLP	19
	NS/socialliberalai	15
	Jokia	9
	Nežino	57

(Lenkai)

Balsavo 1996 m.	Balsuotų dabar	Proc.
	LLRA	17
LLRA	LSDP	20
	Jokia	9
	Nežino	54
LDDP	CS	10
	LLP	21
	LDDP	37
	LLRA	13
	Jokia	2
	Nežino	17
Nebalsavo	LDDP	25
	NS/socialliberalai	11
	Jokia	11
	Nežino	53

*SUMMARY***POLITICAL ATTITUDES AND ELECTIONS IN LITHUANIA**

During the period of 1990-2000, Baltijos tyrimai carried surveys of public opinion and analyses of socio-economic context. These surveys and analyses allow one to describe and compare several factors that exert influence on the popularity of Lithuania's politicians.

Author divides the first part of the article into three sections: politicians' evaluations, parties, parties and politicians' ratings. In the second part of the article presents some of the data obtained from the surveys. The data backgrounds theses as provided in the first section.

Among factors which determine the popularity of the politician level of information available, the post held by the politician and his personal characteristics are mentioned. During the last ten years, author postulates, the list of the most popular politicians, whom Lithuanian citizens might easily recognize, has undergone but little changes. The group of the most popular politicians, according to the author might be divided into two subgroups: S'judis activists and the politicians who joined active political life later but nevertheless receive attention of the media. It is said that Lithuania's citizens are better informed and thus find confidence to greater extent with regard to those politicians who hold higher posts. Last ten years have shown that politicians who are nominated or elected to high post (Prime Minister, Minister, party leader, etc.), attract greater confidence on the part of the population in the beginning of their career, higher number of them formulate their opinion as regards those politicians. Such an increase in confidence is watched for about half a year and later decreases, as decreases the support the population entitles to the politician following his pass-away from the post. Nevertheless, two exceptions to the rule can be mentioned: two Presidents of the Republic of Lithuania A.Brazauskas and V.Adamkus. The level of confidence for them remained stable. In the first section author concludes that personality characteristics are an important factor determining the popularity of politician in the eyes of Lithuania's franchise.

In the second section the author provides for the premises standing behind the popularity of parties. Four complexes of factors are believed here to be important: the party origins, the number of strong, popular leaders, image and ideology, plus, their relation to the Government. Therefore their content and relative weight is assessed. It is said that in the eyes of the population the parties maintain their image as "an inevitable evil". Two voters out of three agree that political parties, despite the fact that they are oftentimes ineffective and do not comply with population's needs, are necessary element of democratic order. Author puts that during the period between elections, the parties, which are not in the Government, attract more supporters than the governing ones. This decade, approximately 20 percent of the electorate are said to be loyal to one party. This part of electorate kept voting for the same party both during 1992 and 1996 Seimas elections. Their values, according to the author, are close to the imagined ideology of the party supported.

When assessing upon the factors which determine the ratings of the political parties the author comes to conclusion that these are dependent for most on the popularity of their leaders, and not vice versa (that is, popularity of the leaders on the popularity of the parties). It is said that personification of the political process remains very strong. The majority of the franchise believes that in politics personality is more important than party, its program and/or ideology. On its part, ideology and program have strong influence on the position of the most active and best-educated part of electorate (approximately 10 percent of the total).

Second part of the article presents the selected number of statistical data, which is escorted by comments. Data pertaining to the way populace evaluates the development of the country, is the direction picked positive or negative, does the progress of democracy satisfy them or not, what is their opinion regarding the market economy and the economic situation in Lithuania, what are the main problems the country faces is provided in tables. Besides, the interest of the population in politics, and the evolution of that interest, is presented in Part II, Section 4.5. The author gives a comparative insight into the evolution of the attitudes to different issues and phenomena and comments upon why they changed. The data is selected depending upon the age of the interviewed (18-19; 20-29, etc.) and their sex (male/female). In section 5 of the article, on the basis of the previous surveys and the results of 1997 Presidential elections and Local elections as of 2000, the author provides data concerning the intentions of the voters (the section is titled accordingly, Intentions of the Voters). Table 17 shows what party the voters, once voting for specific party, would vote for were the elections held tomorrow. Shifts with regard to the electorate of four parties - Centro Sajunga (Centras Party), LDDP (Labour Party), LSDP (Socialdemocrats), and the Conservatives (TS/LK) - are depicted in that sense.